

Artur Rejter

Nazwa własna wobec gatunku i dyskursu

Książka Artura Rejtera jest dziełem bardzo interesującym zarówno z perspektywy osiągniętych przez autora ważnych rezultatów badawczych, jak i zawartych w niej refleksji o charakterze teoretyczno-metodologicznym, ukazujących interdyscyplinarny wymiar badań nad funkcjonowaniem i rolą nazw własnych w tekstach służących komunikacji literackiej. Zasluguje na uwagę ze względu na twórcze rozwinięcie koncepcji w zakresie onomastyki literackiej mających orientację stylistyczno-teoriotekstową i genologiczno-lingwistyczną, odwołanie się do idei i metod różnych dziedzin językoznawstwa (lingwistyka tekstu i stylistyka, teoria komunikacji, pragmatyka, teoria dyskursu itd.), także odnoszących się do nauki i wiedzy o literaturze i kulturze. Takie podejście doprowadziło do konceptualnego rozszerzenia problematyki badań [...] i pozwoliło na postawienie nazwy w tekście literackim wobec pojęć i kategorii interpretacyjnych gatunku i dyskursu. [...]

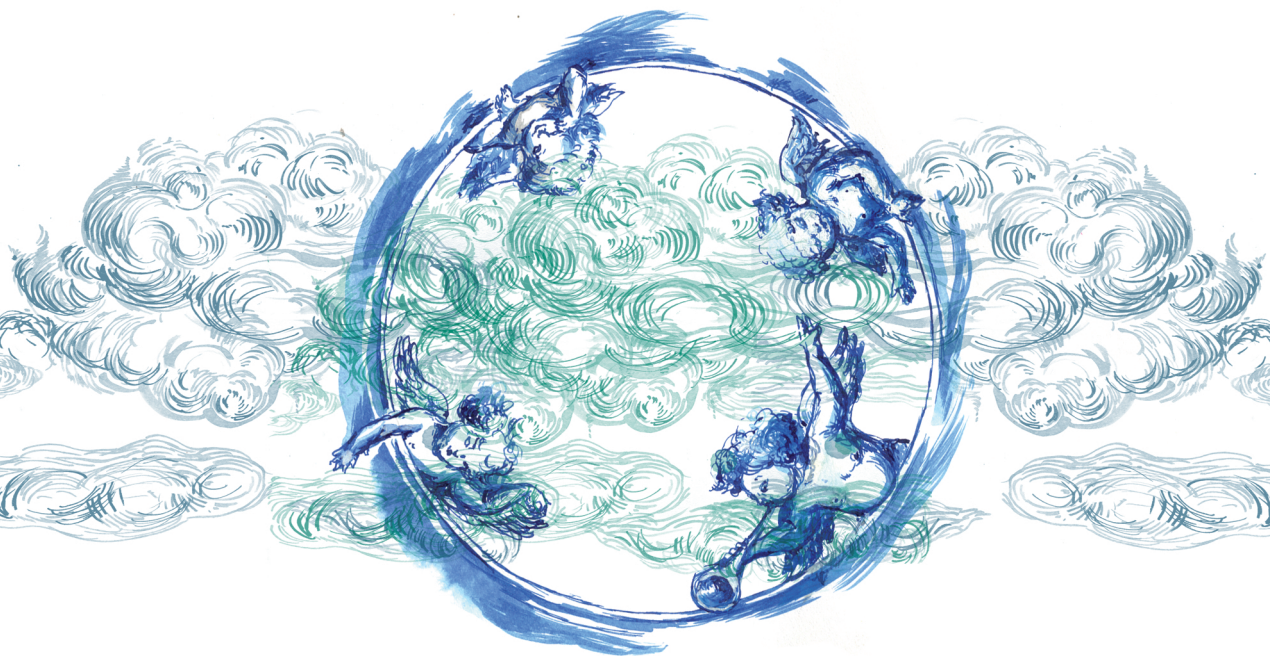
Opisane w pracy badania dotyczące onomastykonu literatury barokowej w uwikłaniu genologicznym i dyskursywnym dały bardzo interesujące rezultaty, poszerzające naszą wiedzę o miejscu i sposobach funkcjonowania nazw w utworach literackich, w tekstach opisywanych z perspektywy komunikacji wyznaczonej przez konwencje semiotyczne charakterystyczne dla gatunku i ujmowanej w aspekcie dyskursu. Co szczególnie cenne, refleksja genologiczna i dyskursologiczna jest tu skojarzona z badaniami onomastycznoliterackimi odnoszącymi się do tekstów odległych w czasie, w tym wypadku barokowych. Jest to więc bardzo dobre uzupełnienie historycznej refleksji nad komunikacją językową i jej kontekstem kulturowo-społecznym.

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO
KATOWICE 2016

Z recenzji wydawniczej
dr. hab. Adama Siwca

Nazwa własna
wobec
gatunku i dyskursu

PRACE
NAUKOWE

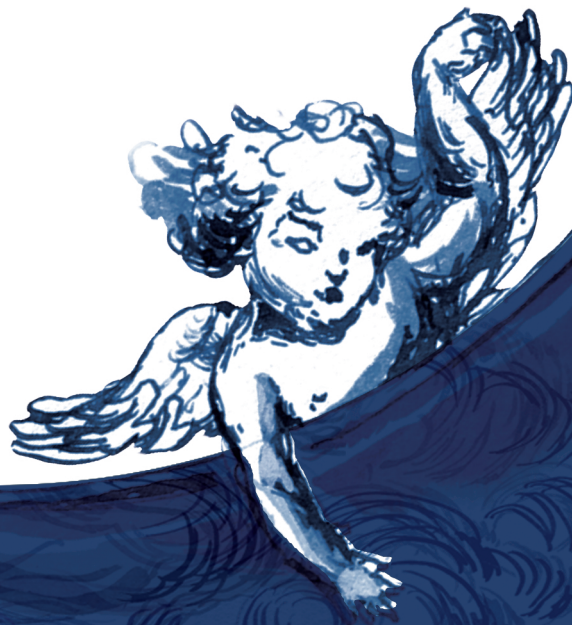
UNIWERSYTETU
ŚLĄSKIEGO
W KATOWICACH

NR 3408

Artur Rejter

Nazwa własna
wobec
gatunku i dyskursu

Redaktor serii: Językoznawstwo Polonistyczne
Bożena Witosz

Recenzent
Adam Siwiec

Redakcja: Katarzyna Więckowska

Projekt okładki oraz stron
przedtytułowej i tytułowej: Anna Krasnodębska-Okreglicka

Redaktor techniczny: Małgorzata Pleśniar

Korektor: Marzena Marczyk

Łamanie: Bogusław Chruściński

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-800-2
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-801-9
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 15,0. Ark. wyd. 18,0. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp / 7

Rozdział I

Onim – tekst – kultura / 11

Konteksty teoretyczne i metodologiczne onomastyki literackiej / 11

Tekstocentryzm (refleksji o) komunikacji / 19

Dlaczego Barok? / 25

Nazwa własna elementem pamięci kulturowej / 34

Rozdział II

Nazwa własna wobec gatunku. Na przykładzie fraszki i form pokrewnych / 41

Uwagi wprowadzające / 41

Nazwa własna jako element komponentu strukturalnego gatunku / 50

Nazwa własna jako element komponentu stylistycznego gatunku / 72

Nazwa własna jako element komponentu pragmatycznego gatunku / 93

Nazwa własna jako element komponentu semantycznego gatunku / 106

Podsumowanie / 118

Rozdział III

Nazwa własna wobec dyskursu / 121

Uwagi wprowadzające / 121

Nazwy własne w dyskursie miłosnym i erotycznym / 124

Nazwy własne w dyskursie metafizycznym / 159

Nazwy własne na pograniczach dyskursów / 190

Podsumowanie / 197

Zakończenie / 199

Źródła / 203

Bibliografia / 205

Indeks nazw własnych omówionych w pracy / 223

Indeks osobowy / 231

Summary / 237

Résumé / 239

Wstęp

Współczesną refleksję lingwistyczną, a nawet szerzej – humanistyczną – charakteryzuje wyraźna koncentracja na realizacjach potencjału (systemu) kodu naturalnego. Pozostaje to w zgodzie z często akcentowaną i chyba już powszechnie uświadamianą intertekstualnością kultury, różnie dziś pojmowaną podmiotowością, a także relatywizacją wielu pojęć i wartości, słowem: ważnym punktem odniesienia, również dla nauki, jest formacja postmodernistyczna. Badacze jednak wciąż zastanawiają się nad istotą języka, jego funkcją/funkcjami, istotą i rolą w procesie (współ)tworzenia cywilizacji człowieka. „Wyobraźcie sobie, że zostaliście wychowani jako użytkownicy innego języka. Czy postrzegalibyście świat w inny sposób? Czy wasze sposoby myślenia byłyby inne? Czy kategoryzowałibyście w inny sposób obiekty, doświadczenia lub idee?

Teraz wyobraźcie sobie, że byliście wychowani bez użycia jakiegokolwiek języka. Czy brak języka całkowicie uniemożliwiłby wam myślenie? Czy bylibyście w stanie przeprowadzać złożone rozumowania lub sensownie uczestniczyć w czynnościach kulturowych?” (AHEARN 2013: 75). To jedynie próbka pytań, jakie zadają sobie antropologowie języka. Dzięki doświadczeniu badawczemu wiemy, że odpowiedź na nie nie należy do prostych, co zresztą spostrzega ta sama autorka: „Pod wieloma względami problem stosunku między językiem, myślą i kulturą sprowadza się do pytania o kurę i jajo” (AHEARN 2013: 101). Trwam w przekonaniu, że warto przyglądać się językowi z różnych perspektyw – nie tylko teoretycznych czy metodologicznych, ale także czasowych. Dlatego sądzę, iż należy częściej sięgać do przeszłości, obserwować teksty tworzone przez naszych przodków – one bowiem nierzadko zawierają ciekawe, nieoczekiwane odpowiedzi i podpowiedzi, pobudzają do formułowania wniosków natury ogólnej, stanowią niewyczerpane źródło inspiracji. „Język jest najbardziej szczególnym i charakterystycznym ze wszystkich ludzkich tworów. Być może rodzaj nasz nie osiągnął pełni człowieczeństwa, dopóki nie wykształciły

się umiejętności rozumowania i mówienia, które zawsze towarzyszą posługiwaniu się językiem. Z pewnością wielu współczesnych archeologów uważa, że moment ten musiał być związany z pojawieniem się w pełni rozwiniętego człowieka, *Homo sapiens, sapiens.*” (RENFREW 2001: 17).

Niniejsza praca jest propozycją opisu oraz interpretacji gatunku i dyskursu z perspektywy onomastycznej, ściślej: onomastycznoliterackiej. Stanowi zatem próbę połączenia różnych koncepcji opisu języka i komunikacji, poszerzenia tym samym pola obserwacji, a także wzbogacenia go. Należy zaznaczyć, że moim założeniem nie jest wyłącznie wyczerpujący i holistyczny opis onomastykonu jakiegoś wybranego gatunku czy dyskursu, aczkolwiek takie ujęcia¹ trzeba uznać za niezwykle nośne metodologicznie i inspirujące dla rozważań pomieszczonych w mojej monografii. Pragnę raczej wskazać pewne propozycje sposobu odczytywania, opisu, interpretacji wyższych pięter komunikacji (tekstu, gatunku, dyskursu), dla których kontekstem jest onomastyka literacka. Interesuje mnie, w jakim sensie nazwa własna współkonstruuje poszczególne piętra i obszary komunikacji. Pozostaję z nadzieją, że udało mi się również przekonać o innych niż klasyczne, zaprezentowane po raz pierwszy na szeroką skalę w Polsce przez Aleksandra WILKONIA (1970), możliwościach wykorzystania onomastyki literackiej w badaniach nad komunikacją. Założenia monografii wyraża bezpośrednio tytuł, a występujący w nim przyimek *wobec* zakreśla pole obserwacji. Słownik w definicji tegoż przyimka informuje, że „Nasze działania, postawy, zobowiązania itp. *wobec* jakiejś osoby, instytucji lub organizacji określają związek, jaki nas z nią łączy” (IS²). Tak też w niniejszej pracy starałem się pokazać, w jaki sposób można mówić o związkach łączących onomastykę literacką z lingwistyką tekstu, genologią lingwistyczną i teorią dyskursu, oraz wskazać relacje między nimi.

Praca składa się z jednego rozdziału teoretycznego oraz dwóch – obszernych – rozdziałów empirycznych. Pierwsze ogniwo monografii (*Onim – tekst – kultura*) zawiera rozważania dotyczące kontekstów metodologicznych współczesnej onomastyki literackiej, tekstocentryzmu komunikacji i refleksji o niej, wyznaczników formacji kulturowej Baroku i wreszcie – nazwy własnej jako elementu pamięci kulturowej.

Rozdział II (*Nazwa własna wobec gatunku. Na przykładzie fraszki i form pokrewnych*) został poświęcony charakterystyce konstelacji gatunkowej fraszki z perspektywy onomastycznej. Obserwacją objęto poszczególne komponenty – strukturalny, stylistyczny, pragmatyczny i semantyczny – wzorca gatunkowego. Analizy zmierzały do wskazania pewnych tendencji i funkcji związanych z obecnością onimów w tekście ze szczególnym uwzględnieniem konkretnych aspektów wzorca.

¹ Por. na przykład monografię Ireny SARNOWSKIEJ-GIEFING (2003a).

² Zob. wykaz skrótów pomieszczony na stronach 203–204.

W kolejnym rozdziale (*Nazwa własna wobec dyskursu*) zaprezentowano próbę analiz dyskursu z perspektywy nazw własnych w nim obecnych. Ilustrację stanowią dwa wybrane dyskursy, wydaje się, kluczowe dla kultury barokowej – miłosny i erotyczny oraz metafizyczny. Dyskursy te wzajemnie się dopełniają, co starałem się udowodnić, kierując uwagę na ich pogranicza.

Materiał tekstowy wykorzystany w pracy stanowią barokowe teksty artystyczne, reprezentujące różne estetyki oraz wszystkie etapy rozwoju epoki – od Baroku wczesnego, poprzez dojrzały, aż do schyłkowego i zjawisk epigońskich. Sięgnąłem do twórczości wielu poetów, zarówno tych pierwszoplanowych, jak i mniejszego formatu. Takie założenie pozwoliło osiągnąć obraz uśredniony, stosunkowo holistyczny i nieskoncentrowany idiolektalnie. Pełny wykaz wykorzystanych tekstów źródłowych zamieszczono pod koniec pracy (por. *Źródła*³).

Stoję na stanowisku, że niezależnie od przyjętej perspektywy badawczej, obranej metody opisu, zawsze zostaniemy przekonani o nieskończonym bogactwie języka, jego niezwyklej konsekwencji oraz spójności. Zawarta w pracy propozycja być może zainspiruje do poszukiwań dalszych powiązań i relacji onomastyki literackiej oraz innych metod opisu języka na wyższych poziomach jego realizacji, niezależnie od epoki poddanej obserwacji.

³ W pracy cytaty lokalizuję, podając skrót źródła i stronę.

Indeks nazw własnych omówionych w pracy¹

- Abraham 91, 164–166
Adam 163, 164, 171, 174, 177, 178
Admet 115, 116
Adonid 132, 133
Afrodyta 108, 193, 195
Afryka 155–157, 185
Akteon 54
Alcesta 115, 116
Aleksander Wielki (Macedoński) 74,
75, 138, 139, 147, 149, 185
Aleksander 61
Aleksandra 138, 139
Alfa i Omega 110, 170, 171
Alfons XI 181
Alfons 152, 153
Aluta 185
Ameryka 185
Amfijon 97
Amor 134, 191, 193, 195
Androgi 151, 152
Andrzej 74
Anielka 147, 150
Aniela 115, 116
Ankona 88, 89
Annasz 165, 166
Apollin/Apollo 99, 102, 103, 105, 115,
116, 131, 137
Arab 156
Arcyksięstwo Rakuskie 154
Arka 171
Aspazyja 151, 152
Atenijeńczyk 151
Atlant 185
Atlantyckie Morze 154
Atlańskie Morze 156
Atlas z Maury 178, 181
Attyła 109, 110
Azyja 154–157
- Baal** 76
Bakch/Bakchus 84, 86, 87
Bal 76
Baldecki 95, 96
Baranek/Baranek boży/Baranek Boży
90, 91, 171, 186, 187, 192
Baranie Przetoki 84
Bartosz 144, 145
Bekwark 108, 109
Belizaryjusz 185
Bernard 180, 181

¹ Indeks zawiera nazwy własne występujące w partiach empirycznych niniejszej monografii, tzn. w rozdziałach II i III. Wszystkie jednostki podaję w pisowni oryginalnej według cytowanych źródeł, jednak zawsze w formie singularnej. W indeksie ujęto ustabilizowane nazwy wielowyrazowe, nie uwzględniono jednak deskrypcji jednostkowych będących efektem zabiegów kreacyjnych poetów.

- Blanka 180, 181
Błyszczwody 85, 86
Bohdan 109
Boot 148
Bóg Ojciec 90, 91
Bóg 61, 63, 68, 79, 82, 109, 116,
140, 146, 149, 155, 164–169, 171,
172, 182, 183, 186, 187, 191, 192,
194–196
Brutus 54, 56, 57
Bułgar 154, 178, 181
- Carograd 179, 181
Cham 156
Charybdy 182, 184, 194, 195
Chatka 85
Chiny 155, 157
Chińskie Morze 154, 156
Chmiel 74, 75
Chmielnicki Bohdan 52, 54, 63, 75,
110
Chmura 55
Chocim 54, 114
Chocz 79
Chrystus 165, 166, 177, 192
Cyklop 84
Cyllar 115, 116
Cymbryja 154, 157
Cyntyja 163, 164, 183, 184
Cypr 88, 89
Cyrces 194
Cyrenejczyk 155
Cyruło 85
Czarnecki Stefan 55
Czech 154
Czerwone Morze 155
- Dafnis 102
Dalila 53
Dalmat 154
Danijel 171
Datis 185
Dawid 147, 149, 164, 168, 178, 181
Dąbrowa 54
Dedal 147, 149, 155
Demokryt 53, 59
Ditko 85, 86
Długie 54
Dobrogost 66
Dorylla 53, 57
Dosia 147, 150
Droga Krzyżowa 166
Duch Święty 90, 91, 171, 192
Dunaj 179, 181
Dworzanki 54, 104, 105
Dydo 147, 149
Dyjomed 108
Dym 52
Dziani 52
Dzierżek 78
- Egipt 155, 157
Egiptskie Morze 154
Elba 185
Eliasz 76
Emolijan 185
Eolus 183, 184
Erato 186
Erminia 66
Etyjop 156
Euterpe 186
Ewa 174, 177
Ewropa 154–156
Ezaw 99, 100
- Fabij 185
Feb/Febus 100, 104, 105, 137, 138
Febe 130, 131, 137, 138
Fili 66
Florentckie Wielkie Księstwo 154
Fortuna 74, 173, 183–185
Francuz 75, 76, 180, 181
Francuzka 147, 150
Francyja 75, 154, 156
Franek 81
Frącek 86, 87
- Gadalski 78
Galilejczyk 75, 76
Ganimed 132, 133

- Garamant 156
Gawiński J.P. 54, 104
Gdańszczanin 52
Gedeon 171, 172
Getul 156
Gęba 94, 95
Gil 85
Głodek 79
Głodów 85
Gniew 192
Golgota 163, 164
Gołobrodka Jędrzej 77, 78
Gołoty 85
Grecja 101
Grek 154, 156
Grześ 58, 90
- H**anna 52, 55, 67, 68, 82–84
Hanus 65
Hanusia 140–143
Hanusienka 141–143
Helena 64, 97, 130, 131
Helwet 154
Heraklit 53, 59
Herkules 53
Herod 165, 166
Hiszpan 52
Hiszpania 154, 156
Hiszpanka 147, 150
Holofernes 54
Homer 101, 102
Horner 155
Howorytko 85, 86
Huszejm 114
Hyperborejskie Morze 154
- I**mportuński 52, 53, 77, 78
Indus 155, 157, 178, 181
Indyjskie Morze 154
Isztwan 65
Iwan 65
Izaak 91, 100
- J**ach 65
Jadwiga 144, 145
Jafet 156
Jagusia 147, 150
Jakob 91
Jakóbów Drabina 171
Jan 62, 63, 65, 104, 105
Janek 65, 81
Jangror 85
Janusz 65
Jasiątko 65
Jasiek 65
Jasinek 65
Jehowa 163
Jesse 171, 172
Jezu Chryst 165
Jezuista 187, 188
Jezus 163, 166, 175, 182, 187, 188
Jędrzej 77
Job 164
Jordan (nazwisko) 56, 68
Jordan (rzeka) 62
Jost 97
Jowisz 52, 79, 89, 97, 98, 132, 133, 148, 149
Józef (św.) 61, 175
Judasz 165
Juno/Junona 53, 79, 80
Justyn 53, 82
- K**ochowski Aleksander 60
Kaballina 137
Kachna 95
Kadłuby 85, 86
Kaifasz 165, 166
Kaliopie 186
Kalwaryja 163, 164
Kamena 104, 105
Kapinos 84
Karosz 85
Kartagena 156
Kartagńczyk 155
Karwat 178
Kasia 137, 138
Kaśka 145
Kazimierz 109, 110
Kiełp 85

- Kleopatra 104, 147, 149
Kleparz 59
Klio 186
Kluz 85
Kniaź 85
Kobylanka 116
Kochanowski Jan 52, 55
Kociba 85
Komorowska 116
Koniecpolska 116
Konojady 85, 86
Konstancja 115, 116
Konstantyn 179
Konstantynowe mury (Konstantyno-
pol) 181
Koń (herb) 116
Korecki 180, 181
Korynna 66
Korytko 85, 86
Kosobudy 84
Kostka 53, 74, 75, 180, 181
Kostuś 74, 75
Koziegłowy 85, 86
Kraków 54, 59, 61, 62, 99, 108
Krakus 99
Krosno 54
Krupy 84, 86
Krzyż 163, 164, 192
Kserkses 185
Książę Konstanty 111
Księga Rodzaju 91, 99
Kupido/Kupidyn 52, 53–55, 89, 132,
134–139, 192, 195
Kurcyjusz 98, 146, 149
Kuś 81, 145–149
Kuśka 148
- L**atona 129, 131
Lechita 132, 133
Lemna 64
Lewocza 80
Leżajsko 84
Liba 156
Litewka 148, 150
Litewskie Wielkie Księstwo 154
- Litwa 96, 109, 111
Litwin 96
Lojola 76
Lot 54, 91
- Ł**akomstwo 192, 194
Łańcut 60, 62
Łaszcz 52, 59
Łódź (herb) 55
Łysobyki 85, 86
- M**[ucjusz] Scewola 35
Macedon Aleksander 138, 139
Machiawel 54
Malcyjades 185
Marek 52, 54
Mars 52, 64, 77, 79, 100, 108
Maryja 163, 170–172, 192
Marylla 53, 56
Marysia 147, 150
Masynissa 157
Matuzalka 52, 53
Maur 55, 178, 181
Maurytan 156
Medea 147, 149
Melampus 155
Melchizedek 188
Melpomena 186
Merkury 97
Mesalina 147, 149
Mężobójstwo 194
Michał Korybut 109, 111
Michał 109, 110
Miedzyrzecz 79, 85
Mikosz 55, 69
Milota 52
Minek 85
Minerwa 60
Minos 110, 151, 152
Mniszek 95
Mojżesz 188
Moskal 63
Moskwa 96, 154
Motyl 58, 85
Mróz 87

- Multan 154, 157
Murzyn 178, 179, 181
Murzyńskie Morze 154, 156
Muza 52, 53, 137, 138, 180, 186, 187
- N**
Napierski Kostka 53
Narcyz 132, 133
Narses 185
Neptun 135, 136
Nerka 85
Niemczyk 180, 181
Niemiec 54, 84, 112, 120, 180, 181
Niemka 147, 150
Nienawiść 194
Noe 156
Noremburg 79
Numida 156, 157
- Ob**
Obzarstwo 192, 194
Ocean 154
Odkupiciel 167, 168, 175, 177
Ogrojec 165, 166
Ojciec 90, 171, 175, 192
Oleśnicki 52, 53
Opatkowice 99, 100
Orfeo 97
Orystella 151, 152
Orystelleczka 152
Oton 66
Ozohowce 85
Ożygałka 85, 86
- P**
Pallas 53, 108
Pałka 85, 86
Pan (Bóg) 90, 163, 165–168, 171, 175, 179, 181, 187, 192
Pan Jezus 175, 176
Panna (Matka Boska) 167, 168, 175, 179, 181, 192
Panna Niebieska 149
Panna Przczysta (Matka Boska) 168
Parka 89, 145, 149, 180, 181
Parys 54
Parzymiechy 85, 86
Paskwalina 129, 131
Paula 53, 56
Paweł św. 54, 58
Paweł 52, 54, 58, 81, 164, 165
Pawelek 55
Pazyfae 147, 149
Perepoda 152
Pers 155
Persefona 89
Piaski 84, 86
Picza 148
Piczek ksiądz 55, 69, 70
Pieniążek Odrowąż 52, 55, 74, 75
Pigza 85
Piłat 165, 166
Piotr Smolik 59
Piotr św. 54, 58
Piotr 54, 58, 75
Pismo (Święte) 176
Pitagora 155
Pluskowęsy 85, 86
Podgorze 68
Podkowa 115, 116
Pohoryłce 85
Pohrebyszczce 85
Polak 52, 54, 77, 109, 112, 180, 181
Polichymnia 186
Polifem 84
Polka 147, 150
Pollicent 99
Polska 63, 76, 82, 83, 96, 101, 109, 110, 112
Polus 148
Połynka 52
Pompejusz 185
Powab 194
Praga 79
Proszowice 54
Pryjape Lampsaceński 146, 149
Pułhije 85
Pycha 192
Pyzdry 79
- R**
Rakocy 109, 110
Redko 85, 86
Reginka 147, 150

- Rodan 185
Rożen 74, 75
Ruska 148, 150
Ruś 85, 109
Ryło 85
Rynek 85
Rzeki 115, 116
Rzesza Rzymska 147, 149
Rzym 56, 82, 90, 98, 112, 173, 174,
179, 181
Rzymskie Imperyjum 156
- S**
Sabaud 185
Salomon (król) 91, 171, 172
Samuel 59, 70
Sarmackie Morze 154, 156
Sarmata 179, 181
Sącz 54, 61, 62
Sądeczanin 61
Schedel 77, 78
Scylle 182, 184
Scypijo/Scypijon 94, 95
Scytyjskie Morze/Wody 154, 155
Sekwana 185
Sem 156
Semela 79
Seneka 60, 61
Serb 154
Skarbek 78
Skocyja 80
Słońce 87, 155, 166, 168
Słowak 178, 181
Służek 78
Smartnykiel 85
Smok 148
Smolik 52, 59
Sobek 77, 78
Sobiepański 78
Sobieski 110, 111, 114
Sobole 95
Sperka 85
Spinek 85
Stadnicki 52, 60–62
Stanisław 58
Stary Zakon 149
- Strabo 154
Struz 85
Styks 183, 184
Suchostrzygi 85, 85
Symon Cyrenejczyk 165, 166
Syn Boży 166, 168, 185, 192
Syn (Jezus Chrystus) 61, 90, 91, 164,
165, 167, 168, 171, 175, 179, 181
Syrena 194, 195
Syrtes 194, 195
Szafarka 171
Szeling 57
Szlichtyng Jonasz 54–56, 68
Szlichtyng 54–56, 68
Szwecyja 59
Szwed 63, 109, 111
Szymek 52
- Ś**
Ślęzak 79
- T**
Tabor 163, 164
Tagus 178
Taida 52, 53, 130, 131
Talezus 153
Talia 186
Tatar 154, 155
Telezy 152, 153
Terej 52, 66
Terpsichore 186
Tesalija 115, 116
Thrak 154
Tobias Iandinus 79
Tomek 57, 145
Tonstenstein 80
Topór 56, 74, 75
Troglodyt 156
Troja 147, 149
Trójca 90, 171
Trójca Święta 90, 91
Tryjon 187
Trzy Rzeki 115, 116
Turczyn 63
Turek 54, 114, 155
Turnowskie Góry 79
Tuz 85

- Twardowski Samuel 52, 101, 102
Tyber 173, 179, 181
Tytan 183, 184
Tytus 90
Tytyr 104, 105
- U**
Ulis 84
Umarzłe Morze 154
Urania 186
- W**
Walek 82
Warszawa 109, 111
Warta 79
Wchodniowe Morze 155
Wenera 52, 86, 87, 89, 108, 129, 134, 183, 184
Wenus 53, 129, 132, 135, 136, 192, 193, 195
Weronika św. 165, 166
Węgier 84, 154
Węgierka 54
Węgrzyn 63
Wiatr 87
Wieczernik 165, 166
Wielkie Księstwo Moskiewskie 154
Wielkie Księstwo Turckie 154
Wielkie Pole 116
Wielopolski 114, 116
Wiernek 78
Wisła 140, 143, 179, 181
Wiśniowiecki 109–111
- Włoch 84, 112, 113, 180, 181
Włochy 54, 112
Włoszka 147, 150
Wnętrzne Morze 156
Wody Arabskie 155
Wojciech 180
Wojtek 52, 58
Wolski ks. 52, 53, 108
Wołosza 154
Wołoszyn 63
Woroniecki ks. 52
Wrona Woda 181
Wulkan 64, 65, 100
- Z**
Zawichwost 84
Zbawiciel 165–168, 175, 177, 192
Zbytek 192, 194
Zdrada 194
Zefirus 194
Ziemia Niemiecka 154
Ziemia 154, 155, 163, 171
Zofija 55
Zosia 52, 81, 135, 136
Zosieńka 193, 195
Zośka 56
Zwada 194
Zygmunt 79, 80
Zygmunt Trzeci 79
- Ż**
Żyd 63, 90, 112, 113
Żydowka/Żydówka 91, 92, 148, 150

Indeks osobowy¹

- A**
Abramowicz Hanna 215
Abramowicz Zofia 207, 219
Abramowska Janina 85, 86, 157, 205
Adamiszyn Zbigniew 72, 205, 217
Adorno Teodor W. 50, 205
Ahearn Laura M. 7, 24, 205
Andrzejewski Jerzy 213
Anonim tzw. Gall 47
Anusiewicz Janusz 24, 73, 205, 206
Arystoteles 208
Assmann Aleida 35–37, 205
Assmann Jan 34, 205, 208, 210
- B**
Bachtin Michaił 22, 93, 181, 205
Backvis Claude 27, 43, 205
Baczewski Sławomir 111, 205
Baka Józef 180–182, 185, 203, 207, 213
Balowski Mieczysław 216
Banasiak Bogdan 208
Barthes Roland 128, 205
Bartmiński Jerzy 21, 22, 24, 73, 206, 208, 215
Bembus Mateusz 205
Benisławska Konstanca 162–165, 170–173, 179–181, 203, 206
Bieleńska Bogumiła 202
Bieńczyk Marek 205
- B**
Bilut-Homplewicz Zofia 21, 206
Biolik Maria 206, 207, 210–212, 217, 218, 221
Biskupska Kamilla 35, 206
Błoński Jan 159, 174, 206
Bogdanowicz Elżbieta 207, 219
Bogucka Maria 161, 206
Bokiniec Monika 208
Boniecka Barbara 72, 206
Borek Piotr 111, 206
Borowski Andrzej 207
Borysławski Rafał 220
Brückner Aleksander 42, 206, 219
Bubak Józef 15, 206
Burzyńska Anna 122, 206
- C**
Castells Manuel 36, 206
Ceccherelli Andrea 206
Chachulski Tomasz 162, 165, 172, 173, 203, 206
Chemperek Dariusz 45, 50, 55, 206
Choromański Michał 38, 218
Cichońska Maria 60, 206
Ciesielski Tomasz 111, 206
Cieślíkowa Aleksandra 16, 23, 36, 38, 39, 207, 217, 218
Connerton Paul 37, 200, 207
Cudak Romuald 22, 214

¹ Indeks nie obejmuje nazw osobowych występujących jako materiał badawczy, te nazwy znalazły się bowiem w *Indeksie nazw własnych omówionych w pracy*.

- Curtius Ernst Robert 207
Cybulski Marek 53, 207
Cyzman Marzenna 16, 207
Czachorowska Magdalena 209, 217
Czachur Waldemar 21, 206
Czaja Dariusz 33, 207
Czaplejewicz Eugeniusz 205
Czaplicka-Jedlikowska Maria 88, 207
Czartoryska Izabela 210
Czechowicz Agnieszka 151, 207
Czopek-Kopciuch Barbara 16, 17, 207, 218
Czwórnóg-Jadczak Barbara 111, 207
Czyż Antoni 159, 161, 162, 181, 182, 203, 207
- D**
Danek Danuta 50, 207
Dąbkowska Justyna 177, 203, 207
Dąbrowska Elżbieta 32, 33, 207
Dąbrowska Maria 215
Delumeau Jean 160, 207
Dijk Teun Adrianus, van 122, 207, 219
Dobrzyniecki Zdzisław 210
Dobrzyńska Teresa 50, 56, 207
Domaciuk Izabela 12, 16, 207
Domańska Ewa 36, 207, 208, 220
Dubisz Stanisław 208
Duda Henryk 209
Dudek Paweł 16, 208
Dürr-Durski Jan 203
Duszak Anna 18, 22, 93, 123, 208
Dziechcińska Hanna 47, 102, 162, 208, 211
Dziemidok Bohdan 97, 208
- E**
Eliot Thomas Stearns 159
Eustachiewicz Mieczysław 45, 203, 208
- F**
Fałęcka Barbara 55, 208
Forrest Linda 107, 219
Foucault Michel 124, 208
- G**
Gajda Stanisław 54, 72, 90, 122, 123, 205, 206, 208, 217, 221
Galasińska Aleksandra 16, 208
Ganszyniec Ryszard 46, 208
Gawiński Jan 45, 46, 49, 50, 54–59, 64–67, 69, 74, 77, 82–84, 86, 87, 89, 95, 99–101, 104, 105, 108, 203, 206, 210
Gąsior-Niemiec Anna 210
Giddens Anthony 126, 208
Gloger Zygmunt 42, 209
Głazewski Jacek 50, 55, 203, 209
Głowacki Jerzy 12, 209
Głowiński Michał 218
Goćkowski Janusz 209
Goliński Janusz K. 209
Goody Jack 31, 209
Gostyńska Dorota 28, 45, 55, 84, 151, 208–210, 213
Górnicki Łukasz 43, 215
Górny Halszka 16, 209
Grabias Stanisław 72, 206
Grabowiecki Sebastian 159, 161, 168, 203
Graciotti Sante 47, 209
Graf Magdalena 12–17, 198, 209, 216
Griffin Emory 93, 209
Grochowski Grzegorz 207, 219
Grochowski Maciej 85, 209
Grochowski Stanisław 159, 176, 177, 203, 207
Gronowska Anna 211
Gruchała Janusz S. 166, 204, 209
Grzenia Jan 215
Grzeszczuk Stanisław 13, 15, 209
Grześkowiak Radosław 190, 203, 204, 209
Grzmił-Tylutki Halina 22, 122, 209
Guriewicz Aron 42, 210
Gurowska Anna 204
- H**
Hałas Elżbieta 35, 210, 219
Hanusiewicz Mirosława 45, 125, 126, 151, 162, 177, 209, 210, 212–214, 219
Herbert Zbigniew 123, 207
Hernas Czesław 25, 45, 46, 132, 133, 159–161, 177, 181, 190, 210, 212, 219
Hołówka Teresa 73, 210
Howarth David 22, 210

- Iwazskiewicz Jarosław 12, 210, 216
- Jagodyński Stanisław Serafin 45
- Jan Paweł II (właśc. Karol Wojtyła) 38, 169, 21
- Janko z Czarnkowa 47
- Japola Józef 31, 210, 214
- Jędrzejko Ewa 16, 210
- Jodłowski Stanisław 59, 60, 210
- Johnson Mark 73, 87, 211
- Jurkowska Hanna 36, 37, 210
- K**acmAJOR Magdalena 209
- Kaczmarek Olga 209
- Kadłubek Wincenty 47
- Kallimach Filip 211
- Karmanowski Olbrycht 166, 167, 203
- Karpiński Adam 45, 176–178, 204, 208–210, 213, 214
- Karwatowska Małgorzata 215, 216
- Katullus 43
- Każmierska Kaja 35, 210
- Kęsikowa Urszula 15, 210
- Kicińska Urszula 34, 210
- Kim Myung Hee 107, 219
- Kita Małgorzata 143, 144, 210, 215
- Kłockowski Paweł 207
- Kochanowski Jan 43–45, 52, 80, 105, 109, 136, 141, 143, 214, 219
- Kochowski Wespazjan 45, 46, 49, 56, 58, 60–62, 65, 74, 77–79, 84, 97, 99–102, 105, 108, 109, 203, 208
- Komendant Tadeusz 208
- Konersmann Ralf 122, 210
- Kopacki Andrzej 216
- Korczyński Adam 46, 132, 133, 203
- Kornacki Paweł 220
- Korolko Mirosław 65, 210
- Korpysz Tomasz 215, 216
- Korzeniowska-Gosieniewska Magdalena 12, 217
- Kostkiewiczowa Teresa 206, 218
- Kosyl Czesław 12, 13, 15, 16, 37, 88, 172, 210, 211, 214, 217, 220
- Kotarska Jadwiga 27, 55, 126, 150, 211
- Kotarski Edmund 136, 211
- Kozłowska Anna 215, 216
- Krajewski Marek 36, 211
- Krążyńska Zdzisława 219
- Kreja Bogusław 211, 217, 219
- Kryczyńska-Pham Anna 205
- Krzemieniowa Krystyna 210
- Krzyszowski Tomasz P. 24, 211
- Krzywy Roman 205
- Krzyżanowski Julian 47, 48, 78, 83, 203, 209, 211
- Książek-Bryłowa Władysława 45, 209, 211
- Kubiak Zygmunt 211
- Kubińska Olga 209
- Kubiński Wojciech 209
- Kucała Marian 169, 211
- Kucharski Adam 211
- Kuchowicz Zbigniew 125–127, 132, 211
- Kukulski Leszek 203
- Kuligowski Waldemar 127, 211
- Künstler-Langner Danuta 211
- Kurkowska Halina 61, 64, 211
- Kuszewicz Samuel Kazimierz 206
- Labocha Janina 22, 123, 211
- Lacki Aleksander Teodor 168, 183, 184, 203
- Lakoff George 73, 87, 211
- Lapham Lewis H. 212
- Lasocińska Estera 211
- Lec Stanisław Jerzy 218
- Le Goff Jacques 35, 211
- Lem Stanisław 207
- Leszczyński Damian 208
- Lesz-Duk Maria 218
- Linde Samuel Bogumił 76, 204
- Lisak Agnieszka 126, 127, 211
- Lubaś Władysław 89, 212
- Lubomirski Stanisław Herakliusz 46, 62, 204, 212
- Luhan Mc Marshall 37, 212
- Luhmann Niklas 125–128, 212
- Ł**obodzińska Romana 207, 216
- Łoziński Jerzy 212
- Łuc Izabela 16, 212

- Maciejewska Iwona 126, 212
Majewski Paweł 209
Majkowska Aneta 218
Makarski Władysław 169, 170, 212
Malec Maria 15, 212, 218
Malinowska Ewa 22, 212
Maliszewski Kazimierz 93, 212
Małyska Agata 208
Mann Thomas 214
Marciniak Arkadiusz 216
Marcjalis 43, 104, 210
Margański Janusz 216
Marino Giambattista 213
Markowski Andrzej 80, 212
Markowski Michał Paweł 122, 205, 206
Marody Mirosława 206
Matuszewski Krzysztof 208
Mayenowa Maria Renata 20, 212, 220
Mazur Jan 208
Mazurkowska Bożena 205
Miaskowski Kasper 163, 179, 181, 185, 187, 203
Michałowska Teresa 27–29, 47, 58, 142, 208, 212–214, 219
Mickiewicz Adam 219
Miłosz Czesław 218
Miodunka Władysław 60, 212
Mirga Andrzej 113, 212
Misiorny Michał 46, 212
Montusiewicz Ryszard 191, 212
Morsztyn Hieronim 128, 135, 136, 151–153, 156, 157, 203, 213, 216, 219
Morsztyn Jan Andrzej 21, 45, 49, 70, 81, 98, 104, 136–138, 145, 148–151, 158, 203, 208–210, 213, 214, 219, 220
Morsztyn Zbigniew 167, 182, 184, 203
Mrowcewicz Krzysztof 160, 161, 191, 203, 204, 212
Mrózek Robert 17, 23, 213, 218
Mstowska Anna 62
Munia Henryka 16, 213
Musierowicz Małgorzata 212
Naborowski Daniel 45, 134, 136, 138, 139, 187
Napiórkowski Marcin 207
Naruszewicz Adam 165
Nawarecki Aleksander 33, 157, 162, 181, 182, 203, 207, 213
Nekanda Trepka Walerian 220
Niebelska-Rajca Barbara 213
Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława 21, 22, 153, 206, 213
Nieckula Franciszek 73, 205, 206
Niemirycz Krzysztof 46
Niewiara Aleksandra 76, 77, 113, 150, 213
Nieznanowski Stefan 142–144, 213
Niziurski Edmund 209
Nocoń Jolanta 22, 212
Nosowska Katarzyna 216
Nowacki Dariusz 190, 213
Nowak Paweł 111, 213
Nowakowski Marek 218
Nowicka-Jeżowa Alina 25, 26, 28, 203, 205, 206, 208–211, 213, 214, 219
Nycz Ryszard 90, 213, 217
Obirek Stanisław 31, 213
Obremski Krzysztof 149, 150, 213
Ociecek Renarda 50, 205, 214
Okopień-Sławińska Irena 218
Ong Walter Jackson 30, 37, 210, 213, 214
Opacki Ireneusz 205
Ostaszewska Danuta 21, 22, 56, 131–133, 138, 143, 197, 214–216, 220
Ostroróg Jan 220
Ostrowska Ewa 44, 214
Otwinowska Barbara 83, 84, 203, 214
Owidiusz 100
Pająkowska-Kęsik Maria 209, 217
Pajdzińska Anna 16, 207, 214
Panasiuk Jolanta 24, 206
Pasek Jan Chryzostom 161
Pelc Janusz 25–27, 43–46, 125, 131, 161, 184, 190, 191, 214

- Pelcowa Halina 214, 217
Piechota Marek 50, 214
Piecniak Eliza 16, 214
Pierumow Nik 219
Pietrzak Edyta 94, 214
Pietrzak-Thebault Joanna 215
Pisarek Walery 54, 215
Piszczkowski Mieczysław 12, 215
Pollak Roman 47, 215
Pomian Krzysztof 37, 215
Pontan Jakub 176
Potocki Wacław 45, 46, 49, 57, 58,
60–63, 68, 71, 74–77, 79–83, 90,
91, 98, 102, 103, 109, 110, 112–116,
150, 151, 164, 188, 203, 207, 211
Prejs Marek 30, 31, 215
Prus Bolesław (właśc. Aleksander Głowacki) 214
Przybylski Ryszard 127, 215
Przyklenk Joanna 216, 220
Pu Ming Ming 107, 219
Puzynina Jadwiga 24, 215
- Rajewski** Maciej 111, 205–207, 219,
220
Rasiński Lotar 208
Raszewska-Klimas Agnieszka 12, 215
Raubo Grzegorz 27, 215
Reczek Stefan 12, 215
Redliński Edward 208
Rej Mikołaj 43, 44, 211, 218–220
Rejter Artur 13, 15–18, 21, 31, 42, 47,
48, 51, 60, 73, 91, 94, 122, 124,
126, 129, 131, 132, 153, 156, 157,
188, 190, 191, 215, 216, 227, 229
Renfrew Colin 8, 199, 216
Ricoeur Paul 36, 37, 216
Ritz German 190, 216
Rodak Paweł 211
Roźniatowski Abraham 165, 166, 204,
209
Rudnicka-Fira Elżbieta 16, 218
Rutkiewicz-Hanczewska Małgorzata
19–21, 216
Rutkowski Mariusz 16–18, 20, 38, 87,
216, 218
- Rymut Kazimierz 13, 63, 217, 218
Rysiewicz Adam 217
Rzepka Wojciech Ryszard 31, 169, 217
Rzetelska-Feleszko Ewa 12, 17, 23,
210, 217
- Sajkowski** Alojzy 25, 127, 217
Sapkowski Andrzej 219
Sarnowska-Gieffing Irena 8, 11–14, 16,
17, 23, 38, 39, 41, 42, 71, 106, 133,
216, 217
Sarnowska-Temeriusz Elżbieta 28, 217
Saryusz-Wolska Magdalena 35, 37,
205, 217
Scaliger 44
Sendyka Roma 122, 217
Sęp-Szarzyński Mikołaj 136, 159, 173,
174, 183, 204, 206, 212, 219
Sienkiewicz Henryk 214
Sieradzki Ignacy 220
Sikora Marek 209
Siomkajło Alina 46, 218
Siwiec Adam 12, 13, 15–17, 38, 215,
216, 218
Skarga Barbara 30, 218
Skarga Piotr 83
Skoczylas-Krotla Edyta 13, 218
Skorupka Stanisław 61, 64, 211
Skowronek Katarzyna 16–18, 20, 89,
216–218
Skubalanka Teresa 138, 218
Sławiński Janusz 46, 218
Sławkowa Ewa 16, 17, 190, 218
Słowacki Juliusz 210, 218
Smykała Marta 21, 206
Sobstyl Katarzyna 208
Sokołowska Jadwiga 25, 26, 161, 162,
184, 185, 203, 204, 218, 219
Sokólska Urszula 215, 216
Stadnicki Stanisław 62
Staff Leopold 220
Starnawski Jerzy 43, 219
Stępień Marian 217, 218
Stępień Paweł 162, 219
Stępnik Krzysztof 111, 205–207, 219,
220

- Stryjczyk Joanna 211
Strykowska Monika 168, 219
Szczucka Natalia 212
Szelewski Maciej 16, 219
Szerszunowicz Joanna 16, 219
Szewczyk Łucja Maria 15, 16, 53, 89, 219
Szlifersztejnowa Salomea 59, 219
Szulżycka Alina 208
Szymborska Wisława 214
Szyzkowski Marcin 191
- Ślękowa Ludwika 102, 219
Świętochowski Aleksander 214
- Tarkowska Elżbieta 36, 219
Tatarkiewicz Władysław 219
Tazbir Janusz 33, 219
Tesauro Emanuele 27, 219
Tokarski Ryszard 207
Tomasz z Akwinu, św. 25
Tomczak Lucyna 63, 219
Tomkiewicz Władysław 26, 27, 219
Tomlin Russel 107, 219
Traba Robert 205
Trembecki Jakub Teodor 142–144
Trębska Małgorzata 34, 219
Tuwim Julian 46, 219
Twardowski Kasper 159, 161, 190, 191, 193–198, 204, 209, 212, 215
Twardowski ze Skrzypny Samuel 101, 102, 130, 131, 204, 215
Tyszkiewicz Jan 111, 219
- Ulewicz Tadeusz 209
Ulicka Danuta 205
Urbańczyk Stanisław 217, 218
Usakiewicz Wojciech 205
Uździcka Marzanna 91, 219
- Villari Rosario 34, 220
- Walczak Bogdan 31, 169, 217, 220
Walicka Magdalena 16, 220
Wallis Mieczysław 51, 220
Warchala Jacek 73, 220
Warchoń Stefan 218
Weintraub Wiktor 43, 148, 220
Wergiliusz 105, 117
Wężowicz-Ziółkowska Dobroślawa 127, 220
White Hayden 36, 220
Wichowa Maria 111, 220
Wieczorkiewicz Anna 36, 220
Wierzbicka Anna 20, 123, 220
Wierzbicka-Trwoga Krystyna 160, 220
Wieszczyci Adrian 163, 204
Wilczyńska Elżbieta 216
Wilczyński Marek 220
Wilkoń Aleksander 8, 12, 22, 39, 44, 66, 67, 156, 196, 212, 220
Wilkoszewska Jadwiga 62
Wiśniewska Halina 33, 220
Witkacy (właśc. Stanisław Ignacy Witkiewicz) 208
Witosz Bożena 22, 41, 48, 49, 93, 118, 121–124, 190, 197, 198, 216, 220
Wittgenstein Ludwig 49
Wojtak Maria 19, 22, 49, 123, 221
Wolnicz-Pawłowska Elżbieta 15, 221
Wójcicka Marta 35, 221
Wróblewska Violetta 153, 221
- Zagórski Zygmunt 219
Zgółka Tadeusz 73, 221
Zimorowicz Szymon 136, 219
Ziomek Jerzy 43, 45, 47, 65, 221
- Żabczyc Jan 167, 168, 175–178, 204, 212
Żeromski Stefan 12, 220
Żukowska Kazimiera (Żukowska-Billip) 203, 204, 211, 218
Żydek-Bednarczuk Urszula 22, 50, 51, 54, 122, 212, 221

Artur Rejter

Proper name towards genre and discourse

Summary

The monograph proposes a description and interpretation of genre and discourse from the onomastic – or to be exact literary onomastic – perspective. Therefore, it constitutes an attempt at bringing together different conceptions of language description and communication, while broadening and enriching the scope of research. The aim of the study is to present certain angles for reading, description and interpretation of the higher levels of communication (text, genre, discourse) in the context of literary onomastics. It purports to describe the process in which proper names co-form the particular levels and areas of communication.

The source material is comprised of Baroque literary texts representing different aesthetics and all stages of development within the period. The author drew abundantly from the works of many poets, both major and minor. That approach allowed to arrive at an averaged, relatively holistic and idiolectically balanced image of the epoch.

The study includes a theoretical chapter and two comprehensive empirical chapters. The first chapter of the monograph (*Proper name – text – culture*) constitutes a theoretical study of the methodological contexts of contemporary literary onomastics, the text-centric nature of communication as well as a reflection on its essence, the markers of the cultural formation of Baroque, and, last but not least, proper names as elements of cultural memory.

Chapter two (*Proper name towards genre. A study of the epigram and related literary forms*) is devoted to the description of the epigram as well as similar literary forms from the onomastic perspective. In particular detail the author discusses the various components of the genre model – structural, stylistic, pragmatic and semantic. The analysis serves to demonstrate certain tendencies and functions connected with the presence of proper names in the text, paying particular attention to the aspects of the genre model. The analysis of the special components of the genre model of the epigram and related literary forms from the perspective of onomastics shows that the particular aspects can be successfully characterised according to proper names. At the structural level, proper names demonstrate, for example, their formative function through their presence in titles relating to the main link. The stylistic aspect is, on the other hand, framed by the cultural and communication category of colloquialism, and, on the one hand – by the markers formulated in poetics and rhetoric of the epoch, which can be identified precisely by the proper names. In the sphere of pragmatics, the onomasticon confirms two primary functions of the genre – ludic and didactic ones. The proper names analysed due to their participation in the formation of the text's semantic layer reflect the topicality of the matters discussed by Baroque epigram writers; moreover, they convey the varied character of the stereotypes as well as social and cultural clichés of those times.

In the following chapter (*Proper name towards discourse*), the author attempts a discourse analysis from the perspective of proper names present within the discourse

itself. To illustrate the point, the author discusses two discourses crucial to the Baroque culture –metaphysical as well as erotic and romantic discourse. The onomasticon, interpreted according to its participation in the formation of the level of discourse, displays both markers typical for the culture of the epoch, and – even more importantly – certain extracultural characteristics. The confirmation of that fact can be found in the presence of multiple mythological names and proper names connected with the Christian formation, which could be called topical, especially in relation to the entirety of Old Polish writing. The proper names of both – the metaphysical and erotic and romantic discourses testifies also to the Baroque idea of *varietas*, which outlined the cultural map of the epoch, regardless of the discourse, even at the peripheries. The observations concerning the onomastics of the chosen Baroque discourses in turn have led to the conclusions that specific affinity and kinship of the genre and discourse, since both of them oftentimes cannot be separated.

The richness, but also certain standardisation of the Baroque onomasticon remains closely connected with the cultural characteristics of the epoch. Baroque was, in fact, an extremely complex system, not only within the sphere of ideas and discussed topics, but also that of aesthetics and roles of expressions, which could be interpreted from the perspective of social communication. Moreover, while speaking on the subject of the Baroque, one needs to consider the longevity of the epoch, its rhetorical conventions, but also – the other extreme – the transgressive tendencies, search for new solutions, strong individualisation of languages and cultural programs of the epoch.

Many of the discussed markers of genre and discourse, described from the onomastic perspective, could be also found in texts representing other epochs in the history of the civilisation. It, in turns, demonstrates the universality as the quality appropriate for the human civilization.

Artur Rejter

Nom propre face au genre et discours

Résumé

La présente dissertation a pour objectif de décrire et d'interpréter le genre et le discours dans la perspective onomastique, et plus précisément, onomastico-littéraire. Elle essaie donc d'unir différentes conceptions de la description de la langue et de la communication, et par conséquent, d'élargir le champ d'observation et, en plus, de l'enrichir. Son objectif consiste à proposer quelques moyens de saisir, de décrire et d'interpréter de plus hauts niveaux de communication (de texte, de genre et de discours) se situant dans le contexte de l'onomastique littéraire. La tentative de décrire comment le nom propre constitue les niveaux et champs particuliers de communication est le principe de cette dissertation.

Le matériel textuel est constitué de textes baroques artistiques représentant différentes esthétiques et toutes les étapes de l'évolution de l'époque. On s'est servi des ouvrages de maints poètes, aussi bien ceux du premier plan que ceux qui sont moins significatifs. Une telle approche a permis de donner une image élargie, relativement holistique et non concentrée sur les idiolectes.

La dissertation se compose d'un chapitre théorique et de deux chapitres – amples – empiriques. Le premier chaînon de la monographie (*Onyme – texte – culture*) comporte des réflexions concernant les contextes méthodologiques de l'onomastique littéraire moderne, le textocentrisme de la communication et des réflexions sur elle, les déterminants de la formation culturelle du baroque et, enfin, le nom propre en tant qu'élément de la mémoire culturelle.

Le deuxième chapitre (*Nom propre face au genre. À l'exemple de l'épigramme et des formes voisines*) est consacré à la caractéristique de la constellation générique de l'épigramme dans la perspective onomastique. On a porté l'attention sur les composantes particulières – structurales, stylistiques, pragmatiques et sémantiques – du modèle de ce genre. Les analyses ont pour objectif de dénoter certaines tendances et fonctions liées à la présence des onymes dans le texte, compte tenu des aspects particuliers du modèle. L'observation des composantes particulières du modèle générique de l'épigramme et des formes voisines du point de vue de l'onomastique du texte a démontré que des aspects particuliers peuvent être caractérisés avec succès à travers le prisme des noms propres. Au niveau de la structure, les onymes montrent par exemple une fonction significative de la rédaction d'un texte par leur présence dans les titres restant en relation avec le chaînon principal. Il arrive que l'aspect stylistique soit désigné d'un côté par la catégorie culturo-communicative des éléments courants, de l'autre, par les déterminants formulés dans les formes poétiques et rhétoriques typiques de l'époque ; en effet, ce sont bel et bien les noms propres qui le confirment. Dans la sphère de pragmatique, l'onomasticon confirme deux fonctions essentielles du genre – ludique et didactique. Les noms propres soumis à l'analyse en raison de leur participation à la formation de la sémantique textuelle reflètent le caractère actuel de la problématique

abordée par les épigrammatistes baroques, en outre, ils expriment la spécificité de différents stéréotypes et de clichés socioculturels contemporains à l'époque baroque.

Dans le chapitre suivant (*Nom propre face au discours*), on a présenté une tentative d'analyser le discours dans la perspective des noms propres qui y sont présents. Comme illustration sont présentés deux discours choisis qui sont, semble-t-il, typiques de la culture baroque – amoureux et érotique ainsi que métaphysique. L'onomasticone, interprété en raison de sa participation à la formation du niveau discursif, manifeste des traits typiques aussi bien de la culture de l'époque que – ce qui est peut-être plus important – des propriétés dépassant l'aspect culturel. Cela est certifié par de nombreux mythonymes et par des appellations liées à la formation chrétienne ; on peut les définir comme topiques, surtout par rapport à la création littéraire tout entière de l'ancienne Pologne. L'onymie des discours amoureux et érotique ainsi que métaphysique confirme l'idée baroque de *varietas* traçant la carte culturelle de l'époque, indépendamment du sujet du discours et, aussi à ses alentours. Les observations concernant l'onomastique de discours baroques choisis ont abouti aux conclusions qui démontrent une parenté spécifique et la proximité existant entre le genre et le discours ; il en est ainsi parce qu'il est parfois impossible de séparer ces deux niveaux de communication et d'analyse.

La richesse, mais aussi une certaine standardisation de l'onomasticone baroque, reste en relation directe avec la spécificité culturelle de l'époque. Le baroque était en effet une forme bien complexe, aussi bien dans la sphère des idées, des sujets abordés, que dans les esthétiques et les rôles des déterminants que l'on pourrait interpréter dans la perspective de la communication sociale. De surcroît, il faut ajouter la longue durée de l'époque, sa conventionnalisation rhétorique, mais également – sur le pôle opposé – les tendances à transgresser des ordres et des formes adoptées, la recherche de nouvelles conceptions, une forte individualisation des langues et des programmes culturels de l'époque.

Beaucoup de ces traits du genre et du discours décrits dans la perspective onomastique pourraient être repérés dans les textes représentant d'autres époques. Cela prouve que l'universalité est un élément propre à la civilisation de l'homme.

Artur Rejter, językoznawca,
doktor habilitowany nauk humanistycznych,
profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Śląskiego
w Zakładzie Historii Języka Polskiego.

Zainteresowania naukowe i główne
obszary badawcze: historia języka polskiego,
genologia lingwistyczna, stylistyka, teoria
tekstu i dyskursu, onomastyka literacka,
onomastyka dyskursu, leksykologia
i semantyka historyczna, lingwistyka płci.
Autor monografii: *Kształtowanie się gatunku
reportażu podróżniczego w perspektywie
stylistycznej i pragmatycznej* (Katowice 2000),
*Leksyka ekspresywna w historii
języka polskiego. Kulturowo-komunikacyjne
konteksty potoczności* (Katowice 2006),
Płeć - język - kultura (Katowice 2013).
Współautor książki *Polszczyzna XVII wieku.
Stan i przeobrażenia* (Katowice 2002)
oraz skryptu dla studentów polonistyki
*Gra w gramatykę. Ćwiczenia i materiały
do gramatyki opisowej języka polskiego.*
(Katowice 2002). Redaktor
„Języka Artystycznego” (od T. 15: *Język(i)
kultury popularnej*. Katowice 2014),
współredaktor cyklu prac zbiorowych
Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii
(T. 1-4. Katowice 2006, 2008, 2010, 2012).
Publikuje m.in. w „Stylistyce”, „Poradniku
Językowym”, „Języku Polskim”, „Polonikach”,
„LingVariach”, „Onomastikach”, „Rocznikach
Humanistycznych”, „Poznańskich Spotkaniach
Językoznawczych”, „Tekst i Dyskurs -
Text und Diskurs”, „Białostockim Archiwum
Językowym”, „Języku Artystycznym”, licznych
monografiach wieloautorskich,
w kraju i za granicą.

Więcej o książce

CENA 20 ZŁ | ISSN 0208-6336
(+ VAT) | ISBN 978-83-8012-801-9

